

Gebruik van voorraadkamers door broedende Boomvalken *Falco subbuteo* op Voorne-Putten tussen 2016 en 2019

Peter D. Ganzeboom

Vanaf 2009 observeer ik de Boomvalken in en rond Spijkenisse op het Zuid-Hollandse eiland Voorne-Putten. Een gevolg van zo veelvuldig en intensief kijken, is dat hierbij zo nu en dan toch nog vormen van gedrag opvallen die bij oppervlakkige of kortdurende observaties over het hoofd gezien worden. Een van deze gedragingen is het aanleggen van een voorraadkamer. Ik schreef hierover eerder in *De Takkeling*, naar aanleiding van het waarnemen van dit gedrag, toen nog nieuw verschijnsel voor mij (Ganzeboom 2016). Sindsdien heb ik het vele malen gezien. De onderstaande veldnotities sluiten aan op deze bevinding en zijn gerangschikt naar locatie en dan naar datum en jaartal.

Locatie 1

Hoogspanningsmast aan de rand van de bebouwde kom van Spijkenisse, staand in akkerland.

19 juli 2016, 07:00

De Slechtvalk heeft het gauw gezien en neemt de kuierlatten, de furieuze Boomvalk aan zijn staart. Als de valk ongeveer 150 meter weg is en in rechte lijn richting Goudswaard vliegt, geeft man Boomvalk het op en landt op mast twee. Daar zie ik ineens het vrouwtje zitten peuzelen aan een prooi op een van de plateaus. Die moet er al gelegen hebben.

09 juli 2017, 20:30

Zij laat zich vallen richting onderste balk van het huisje en hoewel ik goed zat te kijken ben ik haar kwijt. Volgens mij is ze niet weggevlogen. Zij zit natuurlijk weer ergens in de mast waar ik haar niet kan zien. Op het nest zit ze ook niet. Ik speur en zie haar dan toch op het buitenplateau zitten en aan iets pikken. Daar lag dus een prooi.

15 juli 2017, 9:05

Terwijl ik het vrouwtje observeer, vraag ik mij af of ze nog wel van plan is om te gaan voeren. Feit is dat ze dat na 07:00 al twee keer had gedaan (en hoe vaak al voor mijn komst?). Zij zit onbeweeglijk op haar plek. De andere keren dat er prooi werd overgedragen, ging ze kort erna wel naar het nest. Bij het analyseren van de films thuis blijkt inderdaad dat ze de prooi op het plateau heeft neergelegd. Zo zie je maar dat het filmen en fotograferen ter plaatse soms afleidt, maar dat het ook wel handig is omdat er thuis dingen opvallen die mij ter plekke waren ontgaan.

05 augustus 2017, 09:10

Het jong op het bovenste plateau wordt iets beweeglijker. Het is een centimeter of 10 naar links gestapt. Daar zit het aan iets plukken dat daar kennelijk al lag en ik bedenk mij dat ik tijdens het observeren dit jaar al vermoedde dat dit plankje dienst deed als bergplaats voor overtollige prooien.

29 juli 2018, 21:50

Vrouw gaat in snelle streep naar de sportschool. Daar raak ik haar kwijt. Een minuut later duikt zij weer op en gaat zich poetsen. Gek genoeg heb ik haar niet zien eten van de prooi, noch dat zij die aan een van de jongen gaf. Mogelijk ergens neergelegd voor later?

21 juni 2019, 12:00

Na ongeveer een kwartier te hebben rondgezeild, komt het mannetje terug naar de mast en strijkt neer op het uiteinde van de hoogste traverse, Spuizijde. Daar roept het 'pit-pit'. Even later verschijnt het vrouwtje vanuit de buurt van het nest tegen de kern. Zij voegt zich bij hem en neemt een prooitje aan dat daar kennelijk al lag (want man was zonder prooi geland). Zij gaat elders in de mast zitten en eet. Na het eten vliegt zij een rondje om de mast, landt even op het eind van de hoogste traverse stadzijde en dan naar het nest naar de kern.

9 juli 2019, 09:05

Nu zit zij weer diep in de broedhouding. Wellicht liggen er ook nog eieren in. Het mannetje zit bovenin mast met een prooi in de bek. Hij gaat ermee naar een buitenplateau waar ik geen zicht op heb en hipt even later terug zonder prooi. Hupt vervolgens naar de balk aan de buitenkant van de kern. Gierzwaluwen cirkelen dicht rond de mast en zoals gebruikelijk reageert de valk er niet op.

7 augustus 2019, 09:20

Vanuit de boerderij van Saarloos verschijnt het mannetje. Een gierzwaluw heeft hij in de poten. De prooiaankomstroep klinkt. Het is een grote vogel. Hij vliegt over en onder de mast en heeft zichtbaar moeite om de vogel te tillen. Het vrouwtje geeft geen sjoege, ondanks voortdurend roepen van het mannetje. Dat vliegt vervolgens door naar mast 2 en strijkt neer in het voormalige buizerdnest. Vrouw blijft waar ze zit.

7 augustus 2019, 09:23

Het mannetje is niet aan het plukken. Hij stijgt op zonder prooi en draait rustig in de richting van mast 1 en strijkt dan neer in het schuine trapje van de hoogste traverse van de mast, Spuizijde. Begint dan met korte tussenpozen 'ki-ki-ki' te roepen, steeds 6 of 7 keer. De prooi heeft hij kennelijk apart gelegd voor later.

21 augustus 2019, 19:35

... en juist op dat moment klinkt de prooiaankomstroep van het mannetje boven mijn hoofd. Ik draai mij om en zie een prooioverdracht aan een takkeling van het veld. Meteen kijk ik naar de mast waar inderdaad het andere jong en het vrouwtje nog zitten. Een bevestiging dat beide takkelingen nog gezond en wel aanwezig zijn. De takkeling met de prooi landt halverwege de hoogste traverse, Spuizijde. Dit moet meteen impliceren dat het andere jong inderdaad een prooi heeft gepakt die al ergens lag.

Locatie 4

Een nest in de buurt van Abbenbroek in een rij zuilvormige populieren in cultuurlandschap (boomgaard, akkers, huisjes met weijtjes, weilanden). Een ernaast gelegen hoogspanningsmast fungeert als uitkijkpost/ voeder- en eetplaats. In 2020 werd een nabijgelegen hoogspanningsmast bewoond. Notities over dit jaar ontbreken.

26 juli 2017, 7:59

Hij vliegt met zijn prooitje naar het dak van de mast, roept een paar keer en vliegt met prooi laag over de grond in de richting van de bomenrij van de boomgaard. Vrouw verschijnt en vliegt achter hem aan. Even later zie ik beide zonder dat er verder geluid gemaakt is in de mast zitten. Na een tijdje hoor ik hem weer roepen. Ondanks goed kijken zie ik geen prooi. Dan vliegen beide achter elkaar aan naar de bomenrij, maken een rondje en vliegen weer samen naar de mast ieder op hun eigen niveau en nog steeds zonder prooi. Na ongeveer een minuut komt zij tevoorschijn, zonder prooi, en verdwijnt. Waar de prooi gebleven is, weet ik niet. Misschien hebben ze die ergens neergelegd om later te kunnen consumeren.

3 augustus 2019, 09:15

De valk in de tak is het vrouwtje. Zij vliegt ineens op, door de bomenrij heen, en landt op de balk boven de poten van de mast. Daar zit warempel het mannetje met een prooi. Het vrouwtje neemt de prooi al waggelend over. Uit niets bleek eerder dat het mannetje een prooi had. Er wordt al een tijd niet geroepen. Zou hij een klaarliggende prooi tevoorschijn gehaald hebben en deze aan zijn vrouwtje gegeven hebben?

6 augustus 2019, tussen 08:30 en 10:30

Het mannetje was ook succesvol en bracht twee keer een prooi. De eerste keer werd deze in de lucht overgedragen, vervolgens door het vrouwtje in de mast geplukt en gevoerd aan het jong op het nest. De tweede keer ook een overdracht in de lucht. Vrouwtje ging zitten op een balkje, waarna het mannetje ernaast kwam zitten. Het vrouwtje steeg toen op en landde in de laagste traverse aan het uiteinde Zuidlandzijde. Daar legde ze de prooi neer.

Foto 1. Vrouw met zojuist van man ontvangen prooi, locatie 4, 7 augustus 2019 (Foto: Peter D. Ganzeboom). De prooi lijkt een huismus, de kop zit er nog aan. *Female Hobby with prey retrieved from male, probably a House Sparrow with head still attached, 7 August 2019.*

19 augustus 2019, 09:52

Het mannetje doet goede zaken vanochtend, want alweer klinkt de prooiaankomstroep. Vrouw vliegt roepend op hem toe en vrij dicht bij de mast vindt in de lucht overdracht van de prooi plaats. Vrouw is zelf met de prooi aan de slag. Legt de prooi neer tussen een schot en het kruispunt van balken op de balken boven de poten. Ik zie nog net twee lichtroze pootjes uitsteken. Het jong is nog steeds bezig met het opeten van de vorige prooi. Het mannetje cirkelde ondertussen nog even rond de nestbomenrij maar is nu niet meer in beeld.

19 augustus 2019, 09:58

Jong is nog bezig met zijn eerste prooi, vrouw zit een paar meter verderop op hetzelfde niveau. Prooi ligt nog steeds verstopt.

... Zo heeft het mannetje in kort tijdsbestek (50 minuten) drie prooien bemachtigd. Zou hij zo frequent jagen zodat zij een voorraadjie kunnen aanleggen omdat er regen dreigt en er dan een tijdje niet gejaagd kan worden, of is het opportunisme omdat er toevallig veel prooivogels langskomen?

19 augustus 2019, 10:11

Te bizar voor woorden, maar het vrouwtje komt nu uit de bomenrij met een prooi die zij kennelijk zojuist overnam. Zij zit er nu zelf aan te knagen.

Dus in 62 minuten 4 prooien, waarvan er maar een naar het jong is gegaan. De laatste prooi wordt ook op een plateautje gelegd.

20 augustus 2019, 10:12

Jong bedelroept en kruipt tevoorschijn. Het vrouwtje brengt de prooi echter niet. Zij vliegt naar de traverse, uiteinde Zuidlandzijde en legt de prooi daar neer voor later gebruik. Dan landt het vrouwtje op tweederde hoogte. Het mannetje komt aangevlogen vanuit de bomenrij en landt op de laagste traverse.

26 augustus 2019, 09:07

Hoog in de mast zie ik het mannetje zitten met een gedeeltelijk geplukte prooi onder de poot. Hij legt hem op het bovenste plateau aan de buitenkant van de hoogste kern. Hij hupt een halve meter opzij en roept enkele malen 'ki-ki-ki-ki-ki'. Het vrouwtje is op dit moment nog steeds uit beeld.

2 september 2019, 08:27

Een kraai landt vlakbij. Het vrouwtje stapt dreigend op hem af en roept twee keer 'ki-ki-ki'. De kraai probeert toch dichterbij te komen en hupt dan naar het plateau aan de buitenkant van de kern. De kraai eet daar ergens van, mogelijk aan een bewaarde prooi of prooirest.

3 augustus 2019, 10:30

Beide boomvalken zijn ineens verdwenen. Vanuit de bomenrij hoor ik gekekker en zie ik een verre prooioverdracht in de lucht. Dan wordt er wat chaotisch om elkaar heen gevlogen en landen er twee Boomvalken in de mast. Daarbij lijkt de ene erg slank, veel slanker dan het gevestigde mannetje. Om te proberen vast te stellen of er weer een derde is opgedoken, zoek ik het vrouwtje. Ik kijk in het nest, want misschien zit zij te voeren. Als ik terugkijk zijn de twee valken in de mast weg. Een paar tellen later zie ik twee valken rond de nestbomenrij vliegen, zonder te kunnen vaststellen wie wie is. Wat er met de prooi gebeurd is, is een raadsel nu die niet werd opgevoerd en ik ook geen valk heb zien plukken of eten.

Bespreking

Uit de veldnotities blijkt dat in sommige gevallen het verstoppertje/wegleggen van een prooi onomstotelijk werd gezien (in ieder geval twee keer). In andere gevallen werd het afgeleid uit de omstandigheden eraan voorafgaand en op het moment zelf. Mijn observaties bevestigen dat verstoppertje/bewaren van voedsel ook bij Boomvalken 'dagelijkse kost' is (dagelijkse kost als appeltje voor de dorst).

Het aanleggen van voorraden is bekend van andere roofvogelsoorten, zoals Slechtvalken en Torenvalken, voedsel opzij leggen voor later gebruik. Maar ook bij

Boomvalken was het eerder beschreven, zij het niet overvloedig. Daarom nam ik mijzelf in 2015 voor om er de komende jaren beter op te gaan letten, in de hoop om de literatuur in de loop der tijd te kunnen verrijken met aanvullende, Nederlandse veldwaarnemingen. Dat is gelukt, waarvoor ik verwijst naar mijn notities hierboven.

Foto 2. Vrouw met prooi op locatie 4, 20 augustus 2019 (Foto: Peter D. Ganzeboom). Links van de vogel het plateau/kruispunt van balken waar geregeld prooien werden neergelegd voor later gebruik. *Female Hobby with prey near frequently used cache (left of the bird), 20 August 2019.*

Ik heb *food caching* alleen waargenomen bij koppels die broedden in een hoogspanningsmast of die een naast de nestbomenrij gelegen hoogspanningsmast frequent gebruikten als zitplaats. Dat betekent volgens mij niet dat Boomvalken die zich voornamelijk in bomen ophouden niet aan het verstoppjen van prooien doen, maar simpelweg dat tussen de wirwar van stammen, takken en loof niet goed is te zien wat er allemaal gebeurt. Een hoogspanningsmast is beter te overzien, hoewel dat in de praktijk nog wel tegenvalt (zoveel hoeken, staanders, randen en platen, en de hoogte, die het zicht belemmeren).

De redenen voor het verstoppjen of opzij leggen van prooien lijken evident. Te denken valt aan de situatie dat er op een bepaald moment veel prooiaanbod is (bijvoorbeeld vogeltrek) of aan een individuele Boomvalk die bijzonder in vorm is en keer op keer succesvol jaagt. Een voorbeeld hiervan vormen mijn observaties op 19 augustus 2019

op locatie 4 (zie hierboven). Die ochtend bracht het mannetje zo frequent prooien aan dat er een overschot was (het koppel had bovendien slechts de maag van 1 uitgevlogen jong te vullen). Misschien ook wordt geanticipeerd op periodes met slecht weer. Of zit hamsteren, dus het bewaren van appeltjes voor de dorst, gewoon in de genen.

Summary

Ganzeboom P.D. 2021. Food caching of Hobbies *Falco subbuteo* in Voorne-Putten in 2016-19. De Takkeling 29: 162-168.

During observations at two nest sites in electricity pylons in polders in Voorne-Putten (western Netherlands, 2016-2020), food caching was frequently recorded or suspected during the nestling and post-fledging stages of the breeding cycle (at least 15 times). In one instance, the male brought three prey items within 50 minutes of time, of which a single one was fed to a chick, the rest stored. Just minutes later, a fourth prey item was retrieved by the female from a cache in a nearby tree. All other cached prey items were stored on a electricity pylon.

Adres: peterdestadsvogelaar@gmail.com

Wie geïnteresseerd is in mijn complete logboeken (2012 t/m 2019), waarin ook over veel ander boomvalkgedrag valt te lezen, kan deze raadplegen op mijn website www.boomvalken.nl